

अनुसूचित क्षेत्रातील गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ चौरस आहार देण्यासाठी “भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम अमृत आहार” योजनेस मान्यता देणे तसेच अंमलबजावणी व संनियंत्रणाची मार्गदर्शक तत्त्वे विहित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: आविवि-२०१५/प्र.क्र.७८/कार्यासन-८

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक : १८ नोव्हेंबर, २०१५

वाचा : १) मा.राज्यपाल यांचे क्रमांक: आरबी/डीबी/ई११०१९/३३/२०१५/न्युट्रीशिअस/२०१५/५७९, दिनांक २८ जुलै, २०१५ चे पत्र.

२) मुख्य सचिवांच्या कार्यालयाचे पत्र दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०१५

प्रस्तावना :

अनुसूचित क्षेत्रात आहारातील उष्मांक (Calories) व प्रथिनांच्या (Proteins) कमतरतेमुळे स्त्रियांमध्ये कमी वजनाची बालके जन्माला येण्याचे प्रमाण जास्त असून आदिवासी समाजामध्ये याचे प्रमाण ३३.१ टक्के एवढे आहे. आदिवासी स्त्रियांमध्ये गरोदरपणाच्या शेवटच्या तिमाहीमध्ये वजन वाढीचे प्रमाण कमी असल्यामुळे त्याचा परिणाम बाळाच्या वजनावर होऊन कमी वजनाची बालके जन्माला येतात, असे अनेक संशोधन व अभ्यासावरून सिध्द झाले आहे. तसेच बालक जन्मानंतर पहिले तीन महिने पूर्णपणे मातेवर अवलंबून असल्यामुळे या कालावधीत मातेचे आरोग्य व पोषण चांगले राहणे आवश्यक आहे. अपुरा आहार आणि गर्भावस्थेत घ्यावयाची काळजी याबाबत आदिवासी समाजामध्ये आवश्यक जागरुकता दिसून येत नाही. शेवटच्या तिमाहीमध्ये बाळाचा विकास व वाढ होत असते अशा कालावधीत सुध्दा गर्भवती स्त्रिया श्रमाची कामे करीत असतात. त्या कालावधीत त्यांना अतिरिक्त आहार आणि विश्रांतीची गरज असते. मा. राज्यपाल यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या बैठकीमध्ये अनुसूचित क्षेत्रातील गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना अतिरिक्त पुरक आहार देण्याबाबत चर्चा झाली. त्यानुसार दि. २४ जुलै, २०१५ च्या पत्रान्वये आदिवासी समाजाला लाभ होईल अशी योजना कार्यान्वित करीत असताना ग्रामसभा व विकेंद्रीकरणाच्या माध्यमातून सामाजिक लेखा परिक्षण करण्यात यावे, असे सुध्दा निर्देश मा. राज्यपाल महोदयांनी दिले. या पार्श्वभूमीच्या अनुषंगाने अनुसूचित क्षेत्रातील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्यासाठी गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ चौरस आहार देण्याची योजना राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

- १) अनुसूचित क्षेत्रांतर्गत अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडी क्षेत्रातील सर्व गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना आहारातून उष्मांक व प्रथिनांची उपलब्धता होण्यासाठी एक वेळ चौरस आहार देण्याच्या योजनेला या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे.
- २) मुलांविषयीच्या अतिव प्रेमातून भारताचे माजी राष्ट्रपती मा.डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांनी मुलांमध्ये चेतना निर्माण करण्याचे काम केले आहे. त्या दृष्टीकोनातून या योजनेचे नामकरण “ भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना ” असे करण्यात येत आहे.
- ३) भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळचा चौरस आहार उपलब्ध करून देण्याची योजना आदिवासी विकास विभागाच्या नियंत्रणाखाली व एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांच्या माध्यमातून राबविण्यात येईल.
- ४) या योजनेअंतर्गत अनुसूचित क्षेत्रातील लाभार्थींना दिनांक १ डिसेंबर, २०१५ पासून आहार देण्यात यावा.
- ५) योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रियांना शेवटच्या तिमाहीत व स्तनदा मातांना बाळंतपणानंतर पहिल्या तिमाहीत याप्रमाणे सहा महिन्यांच्या कालावधीकरिता एक वेळचा चौरस आहार देण्यात येईल.
- ६) भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना ही राज्यातील १६ आदिवासी जिल्ह्यातील ८५ एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पांतर्गत परिशिष्ट - अ मध्ये दर्शविलेल्या कार्यक्षेत्रात राबविण्यात येईल.
- ७) आहाराचा दर्जा, किंमत व पोषण मुल्ये ही शासन निर्णयातील परिशिष्ट-ब प्रमाणे राहतील व प्रति लाभार्थी चौरस आहाराचा सरासरी खर्च रु.२५/- एवढा राहिल.
- ८) एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना घरी घेऊन जाण्यासाठी आहार (THR) देण्यात येतो. अनुसूचित क्षेत्रांतर्गत १६ जिल्ह्यातील ८५ प्रकल्पासाठी भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेंतर्गत ज्या महिला लाभार्थ्यांना एक वेळचा पुर्ण आहार देण्यात येणार असल्याने या क्षेत्रातील संबंधित लाभार्थ्यांना टीएचआर (THR) देण्याची आवश्यकता राहणार नाही. त्यामुळे भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेसाठी केंद्र शासनाच्या एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेमधील टीएचआरसाठीचा निधी (केंद्र व राज्य हिस्सा) १६ आदिवासी जिल्ह्यातील ८५ एकात्मिक बालविकास प्रकल्पांकरीता वापरण्यात यावा. त्यासाठी मार्गदर्शक सूचना आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास प्रकल्प यांनी स्वतंत्रपणे निर्गमित कराव्यात.

२. भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेची कार्यपध्दती तसेच अंमलबजावणीची मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे राहतील :-

- १) योजनेमध्ये लाभार्थी निवडण्यासाठी अनुसूचित क्षेत्रातील अंगणवाडी सेविका व आशा यांनी लक्ष्य गटामधून अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडी क्षेत्रातील सर्व गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची अंगणवाडी केंद्रामध्ये नोंदणी करून लाभार्थ्यांची यादी तयार करावी.

- २) अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडी केंद्रामध्ये नोंदणी झालेली प्रत्येक गरोदर स्त्री व स्तनदा माता यांची पडताळणी संबधित प्राथमिक आरोग्य केंद्रात झालेल्या नोंदणीनुसार करण्यात यावी.
- ३) अंगणवाडी सेविकेने आशाला सोबत घेवून गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना लोहयुक्त गोळ्यांचे सेवन करणे व पुरक औषधांसह एकवेळचा चौरस आहार घेण्याबाबत प्रेरित करावे. स्त्रियांना गरोदरपणात घ्यावयाच्या काळजीबाबत समुपदेशन करणे व स्तनपानाच्या योग्य पध्दती विषयक मार्गदर्शन करावे.
- ४) अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडीकरीता क्षेत्रातील नोंदणी झालेल्या गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता व्यतिरिक्त इतर ठिकाणाहून त्या अंगणवाडी क्षेत्रात आलेल्या गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांना सुध्दा या योजनेचा लाभ देण्यात यावा.
- ५) या योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रिला शेवटच्या महिन्यात तर बाळंतपणानंतर स्तनदा मातेस पहिल्या महिन्यात एक वेळचा चौरस आहार त्यांचे घरी अंगणवाडी मदतनिसामार्फत पोहोचविण्यात यावा.
- ६) गाव पातळीवर प्रत्येक अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडीकरीता ग्रामसभेने आहार समितीच्या अध्यक्षीय निवड करावी. निवड झालेले अध्यक्ष व संबंधित अंगणवाडी सेविकेने त्या लाभार्थी गटातून एक गरोदर स्त्री व स्तनदा मातेची आहार समितीचे सदस्य म्हणून निवड करावी. (समितीची रचना व कामे खाली परिच्छेद ३.५ मध्ये नमूद करण्यात आलेली आहेत.)
- ७) अंगणवाडी सेविका भोजनांच्या घटकांमध्ये आहार समितीच्या सहमतीने स्थानिक घटकांच्या उपलब्धतेनुसार व ऋतूमानानुसार बदल करू शकतात.
- ८) अंगणवाडी सेविका ANM मार्फत पुरविण्यात आलेल्या IFA गोळ्या लाभार्थींना जेवणासोबत मिळत असल्याची खात्री करतील.
- ९) गरोदर स्त्री व स्तनदा मातेची वाढ तसेच नवजात बालकांचे जन्मापासूनचे वजन याबाबत प्रत्येक महिन्याला अंगणवाडीच्या नोंद पुस्तिकेत नोंदी घेण्यात येतील.
- १०) या योजनेअंतर्गत आहाराचे घटक जसे गहू/ज्वारी, तांदूळ, कडधान्ये, सोयाबीन, अंडी, शेंगदाणे, हिरव्या पालेभाज्या, गूळ, मसाला, तेल, आयोडीनयुक्त मीठ, इंधन यांची खरेदी करण्याचे अधिकार आहार समितीस देण्यात येत आहेत. आहार समितीच्या मान्यतेने सदर आहाराच्या घटकांची खरेदी अंगणवाडी सेविकेने स्थानिक बाजारपेठेतून करावी. अंगणवाडी सेविका सर्व प्रकारच्या खरेदीच्या स्वतंत्र नोंदी ठेवतील व त्याचे लेखे आहार समितीस सादर करतील.
- ११) (अ) गरोदर स्त्री व स्तनदा माता अंडी खाणार नसल्यास त्यांना केळी किंवा नाचणीचा हलवा उपलब्ध करून द्यावा.
(ब) स्थानिक बाजारातून अंडी उपलब्ध होणे शक्य नसल्यास अपवादात्मक परिस्थितीत लाभार्थ्यांना तात्पुरती पर्यायी व्यवस्था म्हणून तेवढ्याच पोषण मुल्याची

केळी/नाचणीचा हलवा/ऋतुमानानुसार फळे उपलब्ध करून द्यावी. सदर पर्यायी अन्न घटक परिशिष्ट -ब मध्ये दर्शविलेले आहे.

- १२) योजनेतर्गत आहार घटक खरेदीसाठी आवश्यक अनुदान उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण, जिल्हा परिषद यांनी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास यांना उपलब्ध करून दिल्यानंतर नियमितपणे एक महिन्याचे आगाऊ अनुदान प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास यांनी अंगणवाडी सेविकेबरोबरच महिला सरपंच किंवा महिला ग्राम पंचायत सदस्य यांच्या बँकेतील योजनेसाठीच्या स्वतंत्र संयुक्त खात्यामध्ये जमा करतील. आगाऊ दिलेल्या रक्कमेचा विनियोग आहार समितीद्वारे मंजूर लाभार्थ्यांच्या उपस्थितीनुसार करण्यात यावा.
- १३) अंगणवाडी सेविका व अंगणवाडी मदतनीस यांना नियमित मिळणा-या मानधनाव्यतिरिक्त या योजनेतर्गत आहार तयार करण्यासाठी प्रत्येकी रु.२५०/- प्रतिमाह देण्यात येतील.

३. संनियंत्रण व मुल्यमापन : भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेचे समन्वय व संनियंत्रणाची कार्यपध्दती खालीलप्रमाणे राहिल :-

३.१ राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती : योजनेतर्गत कामाचा व फलनिष्पत्तीचा आढावा घेण्यासाठी राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती स्थापन करण्यात येत असून या समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल:-

१	प्रधान सचिव/सचिव, आदिवासी विकास, मंत्रालय, मुंबई	अध्यक्ष
२	प्रधान सचिव/सचिव, महिला व बाल विकास, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
३	प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग / संचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई	सदस्य
४	प्रधान सचिव/सचिव, वित्त विभाग मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक	सदस्य
६	महासंचालक, राजमाता जिजाऊ पोषण मिशन	सदस्य
७	युनिसेफचे राज्य प्रमुख	सदस्य
८	२ स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी	सदस्य
९	आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना	सदस्य सचिव

राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीची कार्यकक्षा :-

१. योजनेतील कामाचा व फलनिष्पत्तीचा नियमित आढावा घेण्यासाठी किमान तीन महिन्यातून एकदा बैठक घेणे.
२. आयुक्त, एकात्मिक बालविकास व सेवा यांचेकडून प्रस्तावित अंमलबजावणी कृती आराखड्यांस अंतिम मंजूरी देणे.

३. योजनेमध्ये आवश्यक अनुषंगिक बदल करण्याचे अधिकार संनियंत्रण समितीस राहतील.
४. योजनेमध्ये आयुक्त, एकात्मिक बालविकास सेवा यांचेकडून प्रस्तावित सुधारणेस मान्यता देणे.
५. जिल्हास्तर व राज्यस्तरावर आवश्यक तरतुदीबाबतचे नियोजन करणे.

समितीची बैठक विहित कालावधीत आयोजित करणे, निर्णयाची अंमलबजावणी करणे व पूर्तता अहवाल समितीस सादर करण्याची जबाबदारी सदस्य सचिव यांची राहिल.

३.२ याशिवाय या योजनेच्या सर्वेकष संनियंत्रण व मुल्यमापनासाठी खालील पध्दती अंमलात आणण्यात येतील :-

१. योजनेचे वेळोवळी त्रयस्थ संस्थेमार्फत मुल्यमापन करण्यात येईल.
२. योजनेच्या संनियंत्रणासाठी राज्यस्तरावरून मोबाईल ॲप्लीकेशन तयार करण्यात येईल.
३. योजनेतर्गत लाभार्थ्यांची यादी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास सेवा यांचेकडून प्राप्त करून आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा यांच्यामार्फत माहिती प्रणालीवर अद्यावत करण्यात येईल.
४. योजनेचे स्वयंसेवी संस्था, स्थानिक स्वराज्य संस्था, सामाजिक संस्था इत्यादींमार्फत सामुदायिक संनियंत्रण (Community Based Monitoring) करण्यात येईल.

३.३. **जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी समिती** : योजनेतर्गत कामाचा व फलनिष्पत्तीचा आढावा घेण्यासाठी जिल्हास्तरीय अंमलबाजावणी समिती स्थापन करण्यात येत असून समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल :-

१	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	अध्यक्ष
२	जिल्हा आरोग्य अधिकारी	सदस्य
३	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण	सदस्य
४	जिल्हा पुरवठा अधिकारी	सदस्य
५	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास प्रकल्प (जिल्हातील सर्व)	सदस्य
६	२ स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी	सदस्य
७	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प (नोडल प्रकल्प अधिकारी)	सदस्य सचिव

जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी समितीची कार्यकक्षा :

१. अनुसुचित क्षेत्रातील सर्व गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची अंगणवाडी सेविकेमार्फत सर्वेक्षित यादी जिल्हास्तरावर एकत्रित करून अंतिम करणे.
२. योजनेतील कामाचा व फलनिष्पत्तीचा नियमित आढावा घेण्यासाठी किमान दोन महिन्यातून एकदा बैठक घेणे.
३. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडी केंद्राचा तपासणी अहवाल समितीसमोर सादर करावा.
४. जिल्हास्तरावर आवश्यक तरतुदीबाबत आढावा घेऊन जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना तरतुदीचे नियोजन करून खर्चाचा आढावा घेणे.

३.४. याशिवाय या योजनेच्या जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी व संनियंत्रणासाठी जबाबदार अधिकारी यानी अवलंबावयाची कार्यपध्दती खालीलप्रमाणे राहिल :-

- १) प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास यांनी एका महिन्यामध्ये किमान २० अंगणवाडी /मिनी अंगणवाड्यांमधील एक वेळ आहार योजनेची तपासणी करावी.
- २) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण, जिल्हा परिषद आणि प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी एका महिन्यामध्ये किमान १० अंगणवाडी/मिनी अंगणवाड्यांमधील आणि या योजनेतील ५ गावांमधील लाभार्थ्यांची उपस्थिती, अन्नाचा दर्जा व प्रमाण, भोजन शिजवताना व वाढत असतानाची स्वच्छता, गरोदर स्त्रीच्या वजनातील वाढ, स्तनपान व लसीकरण याबाबत तपासणी करून खरेदीचे लेखे तपासावे आणि याचा अहवाल जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी समितीस सादर करावा.

३.५. ग्रामपातळीवरील ४ सदस्यीय आहार समिती : एका अंगणवाडी /मिनी अंगणवाडीकरिता एक अशी चार सदस्यीय आहार समिती ग्रामसभेमार्फत नियुक्त करण्यात येईल व सदर समितीचे सदस्य पुढीलप्रमाणे राहतील:-

१	महिला सरपंच/ महिला ग्रामपंचायत सदस्य (अनु.जमाती)	अध्यक्ष
२	एक स्तनदा माता	सदस्य
३	एक गरोदर स्त्री	सदस्य
४	अंगणवाडी सेविका	सदस्य सचिव

टीप : गरोदर स्त्री व स्तनदा माता यांचा लाभाचा कालावधी संपल्यानंतर सदस्यत्व संपुष्टात येईल व त्यांच्या जागी नवीन सदस्यांची निवड करण्यात यावी आणि तशी नोंद आहार समितीच्या नोंद वहीत घेण्यात यावी.

आहार समितीची कामे :-

१. लाभार्थ्यांना या कार्यक्रमात सहभागी होण्यासाठी त्यांचे प्रबोधन व जागृती निर्माण करणे.
२. योजनेच्या अंमलबजावणीवर तसेच उपस्थिती, भोजनाचा दर्जा, स्वच्छता यावर देखरेख ठेवणे.
३. आहाराचे घटक व वार यासंदर्भात शासन निर्णयात परिशिष्ट -क मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे लाभार्थ्यांना देण्यात येईल याची दक्षता घेणे.
४. आहाराची वेळ निश्चित करणे.
५. अंगणवाडी मदतनिसाच्या अनुपस्थितीत अंगणवाडीमध्ये एक वेळचा आहार तयार करण्यासाठी पर्यायी व्यक्तीची व्यवस्था करणे.
६. लाभार्थ्यांच्या उपस्थितीच्या अहवालास मान्यता देणे.
७. योजनेच्या वार्षिक लेखा अहवालाचे वाचन आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर १ मे रोजी होणा-या ग्रामसभेमध्ये करावे.

आहार समितीची बैठक महिन्यातून किमान एकदा अंगणवाडी सेविकांमार्फत आयोजित करण्यात यावी. बैठकीत झालेल्या चर्चेनुसार करण्यात आलेले ठराव व कार्यवृत्त याची नोंदवही ठेवण्यात यावी. आहार समितीमधील गरोदर स्त्री व स्तनदा माता यांचा लाभाचा कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर नवीन सदस्यांची नोंदवहीत नोंद करण्यात यावी.

४. योजनेसाठी निधीचे नियोजन :-

भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजने अंतर्गत अनुसूचित क्षेत्रांतर्गत अंगणवाडी क्षेत्रातील सर्व गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ चौरस आहार पुरविण्यात येणार आहे. योजनेसाठी आवश्यक निधी आदिवासी उपयोजना व केंद्र पुरस्कृत एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतून टीएचआरचा (THR) केंद्र व राज्य हिस्सा उपलब्ध करून घ्यावा. त्यानुषंगाने या योजनेसाठी जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनेंतर्गत आवश्यक तरतूद जिल्हानिहाय सर्वेक्षित लाभार्थ्यांच्या यादीनुसार उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण, जिल्हा परिषद व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनेतून नियतव्ययाची मागणी करावी. योजनेसाठी अतिरिक्त तरतूदीची आवश्यकता भासल्यास राज्यस्तरावरून आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा यांना निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल. जिल्हास्तरावर व राज्यस्तरावर आवश्यक तरतूदीचे नियोजन व संनियंत्रण करण्याची जबाबदारी आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा यांची राहिल.

५. सदर योजनेकरिताचा खर्च “मागणी क्र. टी-५, २२२५- अनु.जाती, अनु.जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण-पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, ०२ अनुसूचित जमातीचे कल्याण, ७९६ - जनजाती क्षेत्र उपयोजना, (०१) जनजाती क्षेत्र उपयोजनांतर्गत योजना, (०१) (०१) महाराष्ट्र जिल्हा

परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ यांच्या कलम १२३, १८७ आणि २६१ अन्वये जिल्हा परिषदांना अनुदान लेखाशिर्ष (२२३६ ०२९७), (२२३५ २२९७) व (२२३६ १७२२), ३१ सहायक अनुदाने (वेतनेतर)” या लेखाशिर्षाखालील मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा.

६. सदर शासन निर्णय महिला व बाल विकास विभागाच्या सहमतीने तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. २६९/व्यय-१४, दि.६.१०.२०१५ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५१११८१७३५५७६४२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजगोपाल देवरा)

सचिव

प्रत,

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा.मंत्री (महिला व बाल विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा.मंत्री (सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मा.मंत्री (अन्न व नागरी पुरवठा) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) मा.राज्यमंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) सर्व मा. संसद सदस्य,
- १०) सर्व मा. विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ.
- ११) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १३) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

- १५) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १६) प्रधान सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १७) सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) सचिव, अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १९) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
- २०) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे
- २१) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक.
- २२) महासंचालक, राजमाता जिजाऊ पोषण मिशन, नवी मुंबई.
- २३) आयुक्त, कुटुंब कल्याण, मंत्रालय, मुंबई.
- २४) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई.
- २५) संचालक, सार्वजनिक आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- २६) सर्व विभागीय आयुक्त
- २७) सर्व जिल्हाधिकारी
- २८) युनिसेफ राज्यप्रमुख, मुंबई.
- २९) स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी
- ३०) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (अनुसूचित क्षेत्र/सर्व आदिवासी जिल्हे)
- ३१) सर्व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास
- ३२) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
- ३३) सह संचालक, माहिती व प्रसिध्दी संचालनालय, मुंबई.
- ३४) सह संचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- ३५) सर्व जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- ३६) उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण, जिल्हा परिषद.
- ३७) जिल्हा कोषागार अधिकारी (संबंधित जिल्हे)
- ३८) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई / नागपूर.
- ३९) महालेखापाल (लेखापरिक्षा), मुंबई / नागपूर.
- ४०) वित्त विभाग (व्यय -१४), मंत्रालय, मुंबई -३२
- ४१) सर्व सहसचिव /उपसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४२) सर्व अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४३) निवड नस्ती -कार्यासन (८)

*****

योजनेचे कार्यक्षेत्र
परिशिष्ट - अ

अ. क्र.	जिल्हा	जिल्हया-तील एकूण आदिवासी प्रकल्प	प्रकल्पाचे नाव	मंजुर अंगण-वाड्यांची संख्या	मंजुर मिनी अंगण-वाड्यांची संख्या
१	अहमदनगर	२	अकोले, राजूर	४९९	७६
२	अमरावती	२	चिखलदरा, धारणी	४४९	७
३	चंद्रपूर	९	बल्लारपूर, ब्रम्हपुरी, चंद्रपूर, चिमूर, गोंडपिंपरी, जिवती, कोरपना, पोंभूर्णा, राजुरा	१५२७	८८
४	धुळे	३	दहिवेल, साक्री, साक्री (पिंपळनेर),	६४३	१०१
५	गडचिरोली	१२	अहेरी, आरमोरी, भामरागड, चामोर्शी, देसाईगंज (वडसा), धानोरा, एटापल्ली, गडचिरोली, कोरची, कुरखेडा, मुलचेरा, सिरोंचा	१७७१	५१८
६	गोंदिया	४	अर्जुनी मोर, देवरी, सडक अर्जुनी, सालेकसा	७२३	६७
७	जळगाव	२	चोपडा-२, चोपडा	२९४	७
८	नागपूर	१	रामटेक	१९२	५
९	नांदेड	२	किनवट, माहूर	५१०	१२३
१०	नंदुरबार	१२	अक्कलकुआ, अक्कलकुआ (मोलगी), अक्कलकुआ-२, धाडगाव, धाडगाव (कुंठामोही), धाडगाव नंदुरबार, नंदुरबार (रनाळा-२), नवापूर, शहादा (म्हसवड-२), शहादा, तळोदा	२३६४	८१
११	नाशिक	१४	बागलाण, बागलाण-२, देवळा, दिंडोरी, दिंडोरी (उमराळे-२), हरसूल, इगतपुरी, कळवण, कळवण-२, नाशिक, पिंट, सुरगाणा, सुरगुणा (बा-हे-२), त्र्यंबकेश्वर	२७५२	२२७
१२	पुणे	२	जुन्नर, नारायणगाव	८२८	९
१३	रायगड	२	कर्जत, कर्जत २	२७८	५७
१४	ठाणे	५	मुरबाड, मुरबाड-२, शहापूर, शहापूर (डोळखांब), तलासरी	१००७	१६३
१५	पालघर	१०	डहाणू, डहाणू (कासा), जव्हार-२, जव्हार, मोखाडा, विक्रमगड, वाडा, वाडा-२, पालघर, पालघर (मनोर)	२००९	४३५
१६	यवतमाळ	३	घाटंजी, पांढरकवडा, राळेगाव	४८४	४९
	एकूण	८५		१६०३०	२०१३

अन्नघटकनिहाय उष्मांक, प्रथिने, मेद, लोह यांचे प्रमाण दर्शविणारा तक्ता

परिशिष्ट - ब

अ. क्र.	अन्न घटक	वजन (ग्रॅम)	कॅलरी (कि.कॅलरी)	प्रथिने (ग्रॅम)	मेद (ग्रॅम)	कॅल्शियम (मि.ग्रॅ.)	लोह (मि.ग्रॅ.)	किंमत (रुपये)
१	चपाती/भाकरी	७०	२४४.६	७.२६	१.०२	२८.८	२.९४	२.२५
२	तांदूळ	५०	१४३.८	२.०४	०.१५	३	०.२१	२.२५
३	कडधान्ये-डाळ	३०	१००.५	६.६९	०.५१	२१.९	०.८१	३.००
४	• सोया दुध साखरेसह (आठवडयातून एक दिवस)	२०० मि.लि.	१४८	१०.५	५	६०	२.६	२.५०
	• शेंगदाणा लाडू साखर/गुळासह (आठवडयातून पाच दिवस)	४०	१४१.०७	६.३	१०.०	२२.५	०.६२	
५	अंडी/ केळी/नाचणी हलवा	५०	८६.५	६.६५	६.६५	६.६५	१.८१६५	५.००
६	हिरव्या पालेभाज्या	५०	५८.५	०.६	०.१५	८.५	०.१८	३.५०
७	खाद्यतेल	१५	१३५		१५			२.००
८	आयोडीनयुक्त मीठ							०.५०
९	मसाला							१.००
१०	इंधन							२.००
११	इतर अनुषंगिक खर्च							१.००
	एकूण		९१०.००	२९.५४	३३.४८	९१.३५	६.५७७	२५.००

- टिप : सोया दुध (साखरेसह) शनिवारी देण्यात यावे व इतर पाच दिवस शेंगदाणा लाडू (साखर/गुळासह) देण्यात यावेत.

सोमवार ते शनिवार साठीचा आहार तक्ता

परिशिष्ट - क

दिवस	अन्न घटक १	अन्न घटक २	अन्न घटक ३	अन्न घटक ४	अन्न घटक ५
सोमवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	शेंगदाणा लाडू
मंगळवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	शेंगदाणा लाडू
बुधवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	शेंगदाणा लाडू
गुरुवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	शेंगदाणा लाडू
शुक्रवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	शेंगदाणा लाडू
शनिवार	चपाती/भाकरी	भात	डाळ, हिरवी पालेभाजी	अंडी/पर्यायी अन्न घटक	सोया दुध